

N. A. Rožkova); S. A. Tokareva (Počátky freudismu v etnografii a v dějinách náboženství) a K. S. Gadžieva (Psychologismus v koncepci americké historie Richarda Hofstadtera).

Autoři publikace jsou jak historikové, kteří se zajímají o psychologickou stránku sociálních jevů, tak psychologové zabývající se historií a historickými aspekty jednotlivých psychických jevů. Symbioza dvou disciplín, jak je patrná v této publikaci, ukazuje na velice plodnou a zajímavou spolupráci ve prospěch obou disciplín a — vede ke vzniku nových metod a teorií především v oblasti psychologie, i když některá tvrzení lze pojímat více jako hypotézy a jejich přijetí lze uskutečnit pouze s vědomím, že požadavek na důkazy zůstane jen touhou.

Kniha je opatřena bohatým přehledem literatury a anglickým resumé.

H. Pešinová

O. Kondáš

DISCENTNÁ PSYCHOTERAPIA

SAV Bratislava 1969, str. 268.

Těžištěm práce je aplikace teorie učení v oblasti psychoterapie. Kniha navazuje na předchozí publikaci autora (Podiel učenia v psychoterapii, SAV 1964). V porovnání s uvedenou, převážně teoreticky koncipovanou publikací, má „Discentná psychoterapia“ výrazně klinické zaměření. Mimo všeobecné informace o psychoterapii a teorii učení, základních pojmech, problémech, směrech a výzkumných projektech obsahuje kniha pronikavý rozbor výsledků vlastního autorova experimentálního a klinického výzkumu týkajícího se psychoterapie různých dílčích i komplexnějších neurotických poruch i stať o možnosti aplikace psychoterapie učení u některých psychóz, zejména schizofrenie.

Psychoterapii učení začleňuje autor do širšího rámce teorie psychoterapie, dále se zabývá hlavními směry v psychoterapii učení, kriticky hodnotí přínos a metodologický dosah prací jednotlivých reprezentativních autorů behaviorální terapie. Upozorňuje na hlavní nedostatky, např. mechanický ráz některých terapeutických postupů a mechanické uplatňování prvků behaviorální metodologie. Kriticky prověřuje zejména přístupy vycházející ze Skinnerovy teorie učení. V kapitole „Poňatie discentnej psychoterapie“ vymezuje odlišnosti behaviorální-

ho a discentního přístupu, přičemž zdůrazňuje nutnost překonat jednostrannost behaviorální terapie, bere v úvahu celou strukturu osobnosti, zdůrazňuje specifické rysy lidského učení. Současně sleduje možnosti terapeutické aplikace teorie podmiňování a metod podmiňování. Podrobně popisuje a rozebírá metody psychoterapie učení a svůj přínos k nim s přímým zřetelem na možnost jejich klinického využití.

Některé aspekty vlastního výzkumu ilustruje v poslední části knihy na konkrétních kazuistikách s popisem psychotherapeutického postupu. Hlavní důraz však klade na rozbor výsledků dosažených metodami discentní psychoterapie v menších skupinách pacientů. V těžišti pozornosti jsou zejména monosymptomatické neurotické poruchy u dětí (např. odstraňování tiků, balbuties, discentní reedukace při dyslexii atd.), ale též některé monosymptomatické neurotické poruchy u dospělých (např. odstraňování fobií).

Nechybí ani rozbor a ilustrace discentní psychoterapie u komplexnějších neurotických stavů. Kapitola o možnostech discentní psychoterapie u schizofrenní psychózy obsahuje převážně rozbor teoretických předpokladů aplikace principů učení v terapii některých parciálních schizofrenních poruch.

Klinická, nejobsáhlejší část, zahrnuje údaje z vlastního autorova výzkumu a psychotherapeutické praxe. Je tu experimentálně a prakticky prověřována možnost teoretických východisek terapie učení, dále účinnost dosud užívaných i nově modifikovaných nebo autorem vytvořených metod. Hodnocení efektu dosaženého uvedenou formou léčby je doplněno katamnestickým pozorováním (s časovým rozsahem přibližně 5 let).

Autor upozorňuje na nedořešenost velmi důležité otázky — indikace psychoterapie učení; staví se proti mechanicky generalizovanému použití této formy psychoterapie a zdůrazňuje velmi opodstatněnou nutnost výběrové aplikace jejích metod. Zdůrazňuje, že metody psychoterapie učení i přes svůj nesporný přínos a efektivnost u vybraných poruch nemožou nahradit všechny ostatní psychotherapeutické přístupy. Při léčbě komplexních psychických poruch zdůrazňuje žádoucí kombinaci metod psychoterapie učení s jinými postupy, přičemž zdůrazňuje nutnost respektování specifičnosti lidského učení. Podtrhuje zároveň nezbytnost začleňování parciálních psychotherapeutic-

kých metod a problémů do širší problematiky psychologické teorie osobnosti.

Kniha O. Kondáše představuje významný, teoreticky i experimentálně solidně podložený přínos psychologie k rozvoji psychoterapeutické teorie a praxe. Autor je u nás nesporně průkopníkem aplikace teorie učení v oblasti psychoterapie. *E. Syříštová*

Manfred Vorweg

SOZIALPSYCHOLOGISCHES TRAINING

Fridrich-Schiller-Universität, Jena 1971.

Sociálně-psychologické školení vedoucích pracovníků v NDR patří bezesporu k nejzávažnějším aplikacím sociálně-psychologických poznatků v současné době na území NDR. Je činem, který přitahuje pozornost nejen hospodářských vedoucích pracovníků, ale i vedoucích pracovníků z jiných oblastí. Přitahuje i pozornost psychologů. V sekci sociální psychologie psychologické společnosti NDR se zakládá subsekce pro sociálně-psychologické školení vědeckých pracovníků. Pořádá se pro ně série doškolovacích akcí. Ustavuje se pro ně atestační řízení a postgraduální specializace. Počet psychologů, kteří se touto tematikou zabývají, neustále roste. Vytyčeny jsou programy a cíle, které stanoví dosud nebývalé perspektivy před tuto oblast sociální psychologie. Je proto možno se ptát: co je obsahem tohoto školení? Čeho se týká výcvik dovedností vedoucích pracovníků v sociálním chování? Jaká je teoretická a metodická base tohoto postupu? Recenzovaná kniha nám dává odpovědi na tyto otázky.

K upřesnění: nejde o monografii jednoho autora. Profesor sociální psychologie jenské university F. Schillera — profesor Manfred Vorweg — je vydavatelem tohoto sborníku. Je možno jej ale označit nejen za vydavatele, ale i za „otce“ nebo „organizátora“ celé této činnosti. V knize je celkem osm relativně samostatných kapitol k dané tematice. Tři z nich jsou obecné v tom smyslu, že pojednávají o tomto výcviku z hlediska teoretického a metodologického. Dalšíh pět je konkrétních v tom smyslu, že podávají zprávu o výzkumu či šetření, při němž šlo o zjištění vlivu školení a výcviku určité skupiny vedoucích pracovníků v určitém směru nebo o laboratorní zjištění určitého vztahu, důležitého pro účinnost daného výcviku. Podívejme se na tyto práce blíže.

M. Vorweg má v recenzovaném sborníku dva příspěvky. V jednom (69—76), se zamýšlí nad základními ideologickými a filosofickými otázkami školení vedoucích. Ve druhém (7—36) probírá soustavně problematiku výcviku sociálních dovedností jak z hlediska teoretického, tak z hlediska metodologického. V obou pojednáních je zdůrazněna *tvorivá* charakteristika práce vedoucího jako základní. Výcvik a školení vedoucích v oblasti sociálně-psychologické jsou do určité míry jen prostředkem k umožnění vyšší účinnosti v dosahování tohoto cíle. Vorweg zde porovnává západní metody výcviku vedoucích pracovníků, známé pod názvem „management training“ nebo v termínech použitých metod, např. „T-group training“ a ukazuje na podstatný rozdíl. Ten spočívá v politickém uplatnění těchto metod do prostředí, které je jednou charakterizováno jako socialistické, jindy jako kapitalistické. Staví cíl sociálně-psychologického výcviku v socialismu: „výcvik slouží vytváření takových vzájemných vztahů mezi lidmi, v nichž by mohli pracovat a žít šťastně a svobodně“ (str. 73).

V základním teoretickém pojetí vychází Vorweg z rozboru efektivity učení. Ukazuje, že 90 % z toho, co člověk sám dělá, si zapamatuje — na rozdíl od zapamatování jen 10 % toho, co slyší. Z toho mu vychází logicky důraz na aktivní formy výcviku vedoucích. Z metod, které to umožňují, klade Vorweg na první místo hry. Problematice hry, *teorii hry v psychologii* a výcviku věnuje při tom mnoho pozornosti (viz str. 9—22 o teorii hry). Zdůrazňuje aspekty relativně neomezené iniciativy účastníků, nezatíženost minulostí, ani vážností důsledků herního jednání v budoucnosti a z toho pramenící spontaneitu a aktivitu. Ukazuje, že hra v psychologické teorii i praxi již na mnoha místech zcela zdomácněla (viz např. použití simulátorů řízení aut či letadel atp.). Vlastní teorii hry v psychologii přejímá podle Rubinštejnova pojetí a prohlubuje ji. Zdůrazňuje dialektické napětí mezi fikcí a skutečností (realitou) ve hře, vykrystalizování motivů a prožitků, možnost zažití autentických událostí a rozhodování v jednoznačně definovaných vztazích. Ukazuje na dialektiku zjednodušení komplexní situace ve hře a fantazijního obohacení tohoto zjednodušeného modelu. Tvorivé přetváření skutečnosti ve hře považuje za jeden z nejspecifičtějších znaků hry. Účast ve hře vidí jako příležitost k roz-